

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 2 (1928)
Artikel: Revista
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881324>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 06.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

realisau. Nies pievel ha simpatisau cun il ruasseivel e precaut trafic d'automobil de posta, in mied de communicaziun, destinaus a purtar svilup alla industria ded jasters. Quei ha gia semussau uonn entras la cuntenteivla frequenza dils bogns de Peiden e Val sco era dellas pensiuns de Morissen, Vignogn e Vrin.

La megliera attracziun per ils jasters ei denton buca mo il vehichel modern, mobein sco biars jasters han sexpectorau, las suleglivas spundas flurentas, entochen da cheu agl exteriur pauc enconuschentas, della biala val Lumnezia. —

Revista.

Tgei ei daventau tut dapi ch'il „Glogn“ ei compariu per la emprema gada la stad 1926? — Cheu fuss da raquintar bia — aver ti has gie era tèz observau tut, aschia che jeu duvras atgnamein raquintar a ti nuot pli. Moschepia, lu vulein nus dus halt raquintar nuot niev ensemen. Mo il vegl lein nus prender en egl e considerar, buca tut, mo enzaconts puncts e facts. Tut fuss memia bia, aschi bia poss jeu buca scriver e ti buca leger, neve.

Nua lein pegliar cantun? Pervia de mei magari ella China, quei ei gie schi pulit lunsch naven da nus, e da quei da lunsch auda ins pli bugen.

Ella China fa la historia dil mund ussa in pass gigantic vinavon. Quei imposant reginavel ha entochen ussa quasi durmiu e semiau e cupidau. Pertratga inagada, 400 milliuns habitonts, tschien gadas dapli che la Svizera, e rodond 12 milliuns kilometers quadrats, circa treitschien gadas dapli che la Svizera. Entochen avon paucs onns aunc purtavon ils chines ina terscholla e vestgadira liunga, loma sco las femnas tier nus. Diligents ed inschignus fuvan els dapi tschentaners, dasperas aver in pievel cumadeivel e nuotzun gueril. Jasters molestus, ingles, americans, franzos, tudestgs, japanès, etc. han perquei era, igl emprem mo sco marcadonts, lu sco conquistaders, priu dils megliers ports de mar chines, a Kanton, Schanghai etc. — Els han leu acquistau entirs quartiers els marcaus ne baghegiu tals novs. En quels ed el

contuorn han els tenuu agen militer, atgna polizia, agen dicasteri. Quei fuvu las schi numnadas concessiuns, territoris jasters sut domini jester, els megliers ports de mar chines. Als chines fissan quels marcadonts jasters nuota stai schi malvegny; mo pli che quels marcadonts ein plaun e plaun semidai en conquistaders, e pli odiai che els ein vegni.

Duront l'uiara mundiala eis ei era vegniu malruasseivel en China, igl imperatur a Peking, giuvens e fleivels, ei vegnius catschous, politichers e generals revoluzers han priu las hottas entamaun. Mo immediat ein era ils revoluzers vegni en carplina in cun lauter ed aschia eis ei vegniu tier l'uiara civil-burgeisa permanenta. Ussa sebban duas gruppas principalas: chines dil nord sut Tschang-Tso-Lin a Peking, e chines dil sid sut Tschiang-Kai-Schek a Nanking. Quels fan uiara in encunter lauter igl emprem per la pussonza en la China seza, omisduas partidas ein denton unidas en la pretensiun, che ils jasters en la China hagian buca pli de commandar, mobein era de obedir. Aschia eis ei ussa finiu cun las concessiuns ed ils privilegis dils jasters ella China, e quels ston ussa empruar de spindrar, quei che selai aunc spindrar sin via de contracts.

Ils pli odiai ella China fuvau ils ingles, perquei che els havevan capiu de acquistar ils pli bia privilegis. Da quei odi han ils russ fatg diever, per saver catschar lur nas era ellas affarias revoluzionaras della China. Cun daners ed emissaris han els capiu de

trer ils chines dil sid dalla vart della regenza bolschevica russa, per gidar quella a svilupar la revoluziun generala dil mund. Entras la China vulevan ils russ purtar la revoluziun ellas colonias dils engles ellas Indias, per cheutras dar la frida mortala alla pussonza inglesa. Mo quei ei buca reussiu endretg. Ils chines dil sid han schon priu ils daners russ, mo las ideas russas ein tuttina stadas memia tuppas per els.

Plaun e plaun sesarvan ils eglis tuttina al mund, schizun al mund socialistic, ch'el vesa en la stuornadad criminala, che regia a Moscau. Sco tiers scarponts han ils magnats de saung teniu casa leu en l'atgna paupra tiara, ed egl exteriur enqueran ils delegai sovietists e lur adherents dapertut, de medemamein provocar malruaus e revoluziun. Ual sco il satan fa dapertut mo dil mal, — quei ei gie siu mistregn e siu de far — aschia ei la revoluziun la fatschenta principala della regenza bolschevica. Cheu ha ei num, dar adatg, avon ils emissaris russ, ed il pli sempel eis ei, sch'ins lai vegnir ella tiara negina ambassada russa cun ses spiuns e sias talpas politicas.

Nus auters svizzers figein aschia. Mo nos communists van tras fiug e flomma per la regenza d'assassins russa, e nos socialist miran e teidlan beinbugen sin ella. Pertgei?

Perquei ch'els fagiessen era bein bugen revoluziun en nossa biala tiara svizzera — els dueian mo empruar quei inagada cun nos bravs purs romontschs!

Ei vegn sevilau bia sur nos purs, principalmein dals socialist. Cheu han quels socialist fetg endretg, — pertgei ils purs ein il pli fetg els peis ad els, per lur ulivaziun socialistica e per il sfarlatem socialistic dils daners publics, per la destrucziun dil possess privat. Era ils professors adversaris della religiun ed ils perderts garmadis ed ils politichers senza religiun spel glas de bier els marcaus sevilan sils purs, e cheu han els puspei raschun: ella casa purila ora silla tiara, cheu viva aunc la cardientscha vid Diu e religiun, sempladad dils vegls e fideivladat, ed era la benedicziun de Diu.

Pur romontsch, seigies ventireivels e cuntents, tiu tschespet nutrescha tei, e tiu tschespet protegia inagada tiu tgierp staunchel dalla lavur entochen ch'il Segner cloma el tier la perpetna levada! — La perspectiva tarlischonta sin la perpetnadad, quei ei il meglier, ch'in pur ferm ella cardientscha ha, e quella perspectiva duei el buca seschar engular, ne entras igl ateismus socialistic ne entras igl ateismus libertin (framassun).

Il pli impurtont eveniment politic tier nus ei stau igl onn vergau la nova lescha sur il stradalessar, acceptada dal pievel grischun ils 20 de fevrer 1927. Quella reglementescha il manteniment dellas vias da niev silla basis, che tuttas vias cantonalas audien al cantun e vegnien per la gronda part mantenidas da quel. Las vias comunalas audan allas vischnaucas e vegnan mantenidas da quellas.

El medem temps ei conteniu ella lescha dil stradalessar ina nova lescha d'automobils, che arva tuttas vias cantonalas agl automobil. Ad interim zuar mo per il manierli automobil de persunas, buca per il malmadeivel automobil de vitgira. Cun quei ei ussa ina dispeta, gleiti 25 onns pendenta pervia digl automobil, aunc buca lugada dal tut, mo arrivada tier in punct de ruaus ad interim.

La resistenza, ch'il pievel grischun ha mussau all'entschatta encunter igl automobil e principalmein ils purs grischuns, ei stada de capir fetg bein, ed ei aschi lunsch era stada buna, ch'ils automobilists ein tras ella vegni sforzai, de vegnir pli ruschaneivlas e prender meglier risguard de nossas relaziuns. All'entschata ein ils automobilists sedeportai mo memia fetg sco sulets signurs e patruns sin nossas vias. Quei ei ussa era vegniu auter e meglier, ed aschia ha il pievel grischun saviu ughegiar quei pass e schar cursar ils automobils era sin las vias grischunas. Quella lubientscha ei stada necessaria, pertgei igl automobil ei plaun e plaun, entras siu progressont megliurament technic e sia perfecziun daventaus in fetg general vehichel de traffic. Gia oz dat ei 46000 automobils de

persunas svizzers; leutier vegn ei aunc la stad enzaconts mellis automobils jasters, che portan traffic e daners ella tiara. Serrar giu nossas vias a tuts quels havessen nus schon saviu, mo fetg malizius fuss quei strusch stau.

Igl ei era buca stau fetg prudent, ch'il pievel svizzer ha fiers ils 15 de matg 1927 la lescha d'automobils svizzers. Il pievel grischun havess acceptau quella lescha, ed igl ei donn, ch'ils auters cantuns han

buca suandau quei bien exempel en lur pluralitad. La lescha federala vuleva purtar in uorden unitaric en igl ir cun automobil, e lu haveva ella fixau determinaziuns fetg rigurusas de segirada per disgrazias entras automobils; sch'in automobil havess fatg donn sin ina moda ne l'otra, stueva il possessur digl automobil senza auter far bien quel, ne lu mussar si sez, che quel che hagi pitiu donn ne in tierz seigi culpons vid la disgrazia. Quei fuv empau rigurus, mo gest, mo quei ha displaschiu ad enzaconts signurs automobilists a Genevra e Turitg, e quels han priu enzacontas boffas daners ord lur satget de marenghins ed han schau stampar cun tutta premura brochuras e gasettas, cun tanienta premura che la lescha ei curdada. Jeu creigel buc, ch'els hagien inscenu cheu enzatgei extra perdert, era buca per els sez, els vegnan aschia ord la plievgia el stellischein, sch'ina nova lescha de responsabilitad vegn — ed ina tala sto vegnir cul temps — pertgei senza zun negina responsabilitad astgein nus tuttina buca schar viagiari ils automobils.

† Inspectur de scola J. Darms in um beinmeritau per la scola.

Il cussegls federals han ussa il zercladur 1927, suenter lavurs e stentas e marcadems de varga treis onns, rabitschau ensemen ina lescha federala per emploiai. Quella lescha reglementescha ils dretgs e las obligaziuns dils emploiai federals e fixescha era lur paga. Ins ei staus lunsch in ord lauter cun principis e scalas de paga, ins ha lu, silmeins ariguard las scalas de paga dau suenter in l'auter empau ed ei vegnius encunter in lauter. Aschia ei la nova lescha la finala daventa da in compromiss cun tuttas fleivleziis d'in tal. Mo ina magra cunvegnientscha ei megliera ch'in grass process, ed in fleivel compromiss megliers en da quels cass, che ina ferma dispetta, che prenn negina fin. Il socialists ein buca cuntents cun quella lescha, perquei ch'ella ei in summa memia pauc socialistica, e principalmein, perquei che ella scammonda il streic. Ei munta la culminaziun de sabientscha socialistica e della catscha socialistica sils emploiai, de pretender per ils

emploiai socialistics dil stadi tont pli biars e specials dretgs, persuenter pauc lavur e bia pagaglia ed aunc pli bia temps de smarschanar, schiglioc schein nus buca pli purtar novas il telegraf, la posta astga schiglioc buca ir pli e las viasfier — che mantegnan els cun da nos daners, daners dil stadi, curseschan buca pli.

Ina tala stuornadad ed ina tala schliatadad lubescha la nova lescha naturalmein buca pli, ella scammonda expressivamein il streic, ed ual perquei ein il socialists buca cuntents cun ella. Els ein era buca cuntents,

ne fan silmeins parer aschia, perquei che la lescha porschi memia pauca paga. Ils socialists san sez, che quei ei buca ver, mo els vulan gie pegliar ils emploiai ed ils luvrers cun lur constanta melodia: Ridischen, sche nus havessen la pussonza, lu survegnesses vus aunc bia dapli pagaglia e stuesses luvrar bia de meins! — Gie, gie, sch'ils socialists havessen la pussonza! Quei dess lu in bi uorden, schi bi sco ella Russia, ne sco a Vienna, nua ch'il rumien dil marcau, stigauss si sco el fuva, ha dau fiug il palaz de justia ils 15 de fenadur 1927.

Ils socialists stattan ual il mument buc en buns calzers: lur frars, ils communists, vulan numnadamein fierer la nova lescha d'emploiai e cheu dian els als socialists: vus haveis gie detg sez, la lescha seigi schi schliata sco pusseivel! Gie, gie, dian ils socialists, quei havein nus schon detg, aver igl ei buca ver, e sche nus acceptein ussa buca la lescha, savein nus pegliar suenter buc in emploiau pli. Quei va tier a nus

nuot, dian ils communists, per nus eis ei il principal, ch'ei detti ton pli bia dispetta e malruaus ella tiara, lu vegnin nus onz de far ina ruschaneivla revoluziun ella tiara. Ils communists lessen numnadamein adina entscheiver immediat la revoluziun, ils socialists per lu, sch'ei dat in mument adattau — quei ei la differenza denter quels frars della revoluziun.

Sch'ils communists duessen per cass selihar entuorn tia casa cun gliestas de referendum encunter la lescha d'emploiai, car pur romontsch, lu muossa ad els, cun ma-

niera ne senza, nua ch'il meister ha fatg la ruosna.

Igl'emprem de fevver 1927 havein nus survegniu el Grischun ina regenza re-st-nova. Sche Niessegner dat sanadad e ventira als 5 novs cussegliers guvernativs — e quei vegn Niessegner a far bugen, pertgei igl ei pulits umens — lu vegn ei en nov onns puspei ad esser aschia, che tuts 5 cussegliers ston passar en inagada ord il

cussegl pign. Ei quei atgnamein perdert? Che tuts 5 stoppien ir en inagada, fuss schon buca da recomandar sco regla, schegie ch'ins ha dagl'emprem de schaner, pervia dil novum della regenza, aunc observau negins tiaratriembels el stadi. Igl ei iu tut ruasseivlamein sco adina vinavon. En biars cantuns restan ils cussegliers guvernativs ton sco lur entira veta en uffeci, ed era quei va, ei dependa gie dapertut pli bia dals umens che dalla leschas. (Forsa anfla in dils signurs per bien, tier las proximas leecziuns de passar anavos, lu fuss quella dif-

Mistral Gieri Cajacob
Dapi 7 onns mistral della Cadi

ficultad sliigiada. La redacziun.)

La fabricaziun de lescha ei da present ina fetg schliata fatschenta: Ils cussegls gronds dils cantuns ed ils cussegls federals fabricheschan adina diligentamein novas leschas, ed ual aschi diligentamein vegnan quellas leschas novas fiersas dal pievel. Co selai quei declarar? Quei deriva dals schliats temps e dalla tendenza de sefar renomaus. Dals schliats temps deriva il malruaus e la malcontentientscha, e dal vuler sefar renomaus derivan las adina freshtgas propostas per leschas novas. Meister,

la lavur ei finida, astgel jeu ual cuntschar ella? di igl emprendist al calger; pievel, la lescha ei finida, astgel jeu ual cuntschar ella, di igl emprendist politic, che vul sefar renomaus, ed el dat en ina moziun.

Bia pli impurtont che far novas leschas eis ei de tener las veglias! In capo-giurist della Svizzeria docent d'universitad ha detg inagada a nus: leschas havessen nus en

Svizzeria avunda e bunas; sche ellas mo vegnessen exequidas! Oravontut stuein nus tener la veglia, perpetna lescha, che Dieus il Segner sez ha dau en ses diesch condaments. La veta fuss schi semplia e schi ventireivla, sche quels vegnessen teni, e l'olma humana ei schi ruasseivla e cuntenza, sch'ella teidla cartenta sil salid digl aunghel de Nadal-notg: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis!

Fatgs confessionals.

A. Part catolica.

Papa Pius XI, naschius ils 31 de matg 1857 a Desio, Milaun, ordinaus spiritual ils 20 de december 1879 a Roma, prefect della biblioteca Ambrosiana 1907, prefect della biblioteca Vaticana 1914, nunzi en Pologna 1918, arzuestg de Milaun e cardinal ils 13 de zercladur 1921, elegius papa ils 6 de fevrer ed encorunaus ils 12 de fevrer 1922.

Uestg de Cuera: Mgr. Georgius Schmid de Grüneck de Surrein-Sumvitg, nasch. 29 nov. 1851, ordinaus spiritual igl 1 d'uost 1875, elegius uestg ils 7 de matg e consecraus 4 d'oct. 1908, assistent dil tron papal e cont roman 1921.

Vicari general: Can. Dr. L. M. Vincenz. — **Canc. episc.:** Ant. Simeon. — **Registratur:** Can. Dr. J. Ruoss. — **Secretari:** Fr. Brehm. — **Archivar:** G. Battaglia. — **Regens dil seminari s. Gliezi:** Dr A. Gisler.

Capetelatedral: Domprobst: G. F. de Florin. Domdecan: V. Laim. Domscholastic; vic. gen. Dr. Vinzens. Domcantor: E. Lanfranchi. Domcustos: R. G. Caminada. Domsex-art: Dr. J. J. Simonet.

Canonis extraresidencials: Vic. ep. J. B. Büchel, Bendern, Plev. St. Sonder, Zezzra. Spiritual G. Vieli, Cuera. Prelat e prof. Dr. A. Gisler, Cuera. Plev. P. Chistell, Domat. Plev. Bas. Vogt de Balzers a Turitg. Spir. Dr. Fr. X. Marty, Ingenbohl. Dr. P. Bondolfi, Immensee. Plev. Gud. Engler, Conters. Decan e com. episc. Fuchs, plev., Altendorf. Caplon episc. Dr. J. Ruoss, Cuera, Vic. episc. Gius. Al. Brugger, Mustér. Plev. e decan M. Hemmi, Lontsch. Plev. Dr. G. Maxer, Vaduz, Canc. episc. A. Simeon, Cuera. Vicari epis. F. Nigris, plev. Mesauc. Vicari episc. M. Alig, plev.. Laax. **Canonis honoraris:** Mgr. Dr. A. Huber, rect., Sviz. Plev. e decan Gion Meyer, Wintertur.

B. Part protestanta.

Sinoda evangelica: Deçan: P. Walser, Cuera. I. Vicedecan: Dr. E. Camenisch, Valendau. II. Vicedecan: O. Clavuot, Samaden.

Cussegl eccl.: Pres.: Decan P. Walser. Cuera. Vicepres.: S. v. Moos, Ramuosch. Assesur: Dr. A. Meuli, Cuera. **Comm.:** Ils plevons: O. Clavuot, Samaden. R. Ragaz, Glion. P. Hemmi, Malix. A. Truog, Grüşch. K. Domenig, Tavau. Actuar: P. Janett, Favugn.

Liug sinodal per 1928: ?